

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет музичного мистецтва і хореографії
Кафедра академічного та естрадного вокалу

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
« 1 » * * * * * 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика викладання вокалу

спеціальності: 025 «Музичне мистецтво»
освітнього рівня: першого (бакалаврського)
освітньо-професійної програми: 025.00.02 «Сольний спів»

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02130554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 0115/23
 (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
«   » * * * * * 2023 р.

Київ – 2023

Розробники: робочу програму розроблено на основі авторської програми доктора пед. наук Пляченко Т.М.

Програму адаптовано відповідно до робочого навчального плану спеціальності на 2023-2024 н. р. кандидатом педагогічних наук, доцентом, доцентом кафедри академічного та естрадного вокалу Інституту мистецтв Мережко Ю.В.

Викладач: Мережко Юлія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри академічного та естрадного вокалу.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу

Протокол від 28.08.2023 року № 9

Завідувач кафедри Олена ЗАВЕРУХА

Програму практики погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 025.00.02 Сольний спів
(назва освітньої програми)

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) Яна КИРИЛЕНКО
___. ___. 2023 р.

Робочу програму перевірено

___. ___. 2023 р.

Заступник декана Інна ТКАЧЕНКО

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __

(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання			
	денна		заочна	
«Методика викладання вокалу»				
Вид дисципліни	<i>Обов'язкова</i>			
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>Українська</i>			
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>5 / 150</i>			
Курс	<i>III</i>		<i>III</i>	
Семестр	<i>5</i>	<i>6</i>	-	-
Кількість змістових модулів за розподілом:	<i>3</i>	<i>2</i>	-	-
Обсяг кредитів	<i>3</i>	<i>2</i>	-	-
Обсяг годин, у тому числі:	<i>90</i>	<i>60</i>	-	-
Аудиторні	<i>42</i>	<i>28</i>	-	-
Модульний контроль	<i>6</i>	<i>4</i>	-	-
Семестровий контроль	-	-	-	-
Самостійна робота	<i>42</i>	<i>28</i>	-	-
Форма семестрового контролю	-	<i>залік</i>	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Робоча програма навчального курсу «Методика викладання вокалу» є нормативним документом Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, вона спрямована на виховання співака-професіонала, на підвищення теоретичного, методологічного та методичного рівня знань.

Мета курсу: теоретико-методична підготовка студентів відповідно до рівня і тенденцій розвитку сучасної вокальної педагогіки; вивчення теоретико-методологічних засад вокального виховання та навчання, осмислення практичного досвіду вокальних педагогів, співаків; ознайомлення з різноманітними формами і методами вокальної роботи з дітьми.

Завдання курсу:

- ознайомлення студентів з фаховими вимогами до викладача сольного співу та специфікою професійної діяльності педагога-вокаліста в середніх загальноосвітніх навчальних закладах;
- формування знань в галузі біофізичних механізмів співацького процесу, стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності;
- поглиблення знань про акустичні можливості голосового апарату;
- розвиток вокального слуху;
- надання знань з основ теорії і методики формування, розвитку та охорони дитячого голосу;
- підготовка майбутніх вчителів та викладачів до самостійної вокально-педагогічної роботи;
- розширення світогляду студентів (майбутніх викладачів вокалу);
- формування у студентів умінь добирати й систематизувати вокально-технічний матеріал, навчально-методичний та концертний репертуар та навичок самостійної роботи з науково-методичною літературою.

Протягом проходження даного курсу у студентів мають бути сформовані наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК-1 Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК-2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК-3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК-4 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК-5 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- ЗК-6 Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК-7 Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК-8 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК-9 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК-11 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК-12 Здатність працювати автономно.
- ЗК-13 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
- ЗК-14 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК-15 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК-1 Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.
- СК-2 Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.
- СК-3 Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- СК-4 Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- СК-5 Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- СК-6 Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- СК-7 Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
- СК-9 Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- СК-10 Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій та отримані знання з педагогіки та психології у педагогічній діяльності з фаху.
- СК-11 Здатність оперувати професійною термінологією.
- СК-12 Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- СК-13 Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- СК-14 Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.
- СК-17 Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
- СК-18 Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній

педагогіці.

3. Результати проходження практики.

Студент повинен *знати*:

1. Виконавську культуру та технічну майстерність володіння голосом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності.
2. Методам та навичками репетиційної роботи та концертних виступів.
3. Різні методики удосконалення виконавської діяльності.
4. Стиль, жанр, особливості драматургії, форми та художній зміст музичних творів з виокремленням їх належності до певної доби.
5. Драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
6. Про наукові проблеми в галузі музичного мистецтва.
7. Методи опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципи формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.
8. Музично-аналітичні досвіди в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
9. Термінологію музичного мистецтва, його понятійно-категоріальний апарат.
10. Методи та прийоми викладання вокалу, основні принципи планування навчально-виховного процесу в ДШМ або ДМШ, про документацію та форми контролю.
11. Основи педагогіки та психології.
12. Про особливості музичних стилів різних епох.
13. Теоретичні основи співочого голосу, класифікацію голосів, їх діапазони і регістру будову.
14. Про роботу голосового апарату у співі, деякі питання практичної роботи з учнями.
15. Пріоритетні професійні якості та вимоги до викладача вокалу.

Студент повинен *вміти*:

1. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності (РН-1).
2. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності (РН-3).
3. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної

доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту (РН-4).

4. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію. (РН-5)

5. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію (РН-6).

6. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах (РН-7).

7. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій (РН-8).

8. Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській, менеджерській практичній діяльності (РН-11).

9. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом (РН-12).

10. Вміти здійснювати педагогічну діяльність (РН-13).

11. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання викладання вокалу. Виявляти вміння здійснювати педагогічну діяльність з урахуванням потреб здобувачів освіти та з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Виявляти розуміння роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами. Знати основні принципи планування навчально-виховного процесу в ДШМ або ДМШ, документацію та форми контролю (РН-14).

12. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва. Знати основи педагогіки та психології та володіти навчальним репертуаром з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів (РН-15).

13. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох (РН-17).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт							
		Аудиторна:					Модульний контроль	Самостійна	Семестровий контроль
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні			
Модуль І. Змістовий модуль 1 Будова співацького апарату та функції звукоутворюючих органів									
Тема 1. Сольний спів як вид музичного виконавства. Основні завдання та напрямки розвитку вокальної педагогіки.	10	2	2					6	
Тема 2. Організація навчання у вокальному класі. Принципи і методи навчання сольного співу.	12	2	2	2				6	
Тема 3. Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату. Будова гортані та її робота під час співу.	14	4	2	2				6	
Тема 4. Артикуляційний апарат. Резонатори. Процес звукоутворення.	12	2	2	2				6	
Модульний контроль	2						2		
Разом	50	10	8	6			2	24	
Змістовий модуль 2 Співацьке дихання та вокально-художній звук									
Тема 5. Вокально-дихальний процес. Опора дихання та звуку	8	2		2				4	
Тема 6. Типи співацького дихання. Організація співацького дихання.	8	2		2				4	
Тема 7. Вокальний звук як фізичне явище. Співацька позиція звуку.	8	2	2					4	
Тема 8. Акустичні якості голосних і приголосних.	12	2	2	2				6	
Модульний контроль	4						4		
Разом	40	8	4	6			4	18	
Усього	90	18	12	12			6	42	

Підтеми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль I. Змістовий модуль 1 (3 курс, V семестр)		
Будова співацького апарату та функції звукоутворюючих органів		
1.	Організація навчання у вокальному класі. Принципи і методи навчання сольного співу	2
2.	Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату. Будова гортані та її робота під час співу	2
3.	Артикуляційний апарат. Резонатори. Процес звукоутворення.	2
Змістовий модуль 2 (3 курс, V семестр)		
Співацьке дихання та вокально-художній звук		
1.	Вокально-дихальний процес. Опора дихання та звуку	2
2.	Типи співацького дихання. Організація співацького дихання.	2
3.	Акустичні якості голосних і приголосних.	2
Разом за змістовими модулями 1-2		12

Назви змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт							
		Аудиторна:					Модульний контроль	Самостійна	Семестровий контроль
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні			
Модуль II. Змістовий модуль 3 Класифікація співацьких голосів та методи навчання у класі сольного співу									
Тема 1. Діапазон і реєстри співацького голосу. Перехідні ноти. Методи розвитку діапазону та згладжування реєстрів.	10	2	2	2				4	
Тема 2. Класифікація та коротка характеристика співацьких голосів.	8	2	2					4	
Тема 3. Методи роботи над вокальними вправами та вокалізами.	6	2						4	
Тема 4. Методика вивчення вокальних творів.	8	2	2					4	
Модульний контроль	2						2		
Разом	34	8	6	2			2	16	
Модуль III. Змістовий модуль 4 Формування репертуару для різних типів голосів та методи його засвоєння									
Тема 5. Визначення типу співацького голосу та вибір відповідного репертуару.	6	2		2				2	
Тема 6. Фахові компетенції та специфіка діяльності викладача сольного співу.	8	2	2					4	
Тема 7. Практичне засвоєння методів роботи над вокальними вправами і вокалізами.	6			2				4	
Тема 8. Методика роботи над вокальними творами.	4			2				2	
Модульний контроль	2						2		
Семестровий контроль									
Разом	26	4	2	6				12	
Підготовка та проходження контрольних заходів	Залік								

Усього	60	12	8	8			2	28	
--------	----	----	---	---	--	--	---	----	--

Підтеми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль II. Змістовий модуль 3 Класифікація співацьких голосів та методи навчання у класі сольного співу		
1.	Діапазон і регістри співацького голосу. Перехідні ноти. Методи розвитку діапазону та згладжування регістрів.	2
Модуль III. Змістовий модуль 4 Формування репертуару для різних типів голосів та методи його засвоєння		
1.	Визначення типу співацького голосу та вибір відповідного репертуару.	2
2.	Практичне засвоєння методів роботи над вокальними вправами і вокалізами.	2
3.	Методика роботи над вокальними творами.	2
Разом за змістовим модулями 3-4		8

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I Змістовий модуль 1

Будова співацького апарату та функції звукоутворюючих органів

Тема 1. Сольний спів як вид музичного виконавства. Основні завдання та напрямки розвитку вокальної педагогіки.

Види музичного виконавства (вокальне, інструментальне, диригентське). Специфіка вокального виконавства. манери сольного співу (академічна, народна, естрадна). Спільне та відмінне в академічній та естрадній манерах співу. Особливості звуковидобування і звуковедення в академічній та естрадній манерах співу. Завдання вокальної педагогіки: вивчення основ теорії і методики формування, розвитку і збереження співацького голосу; розвиток співацького голосу та функціонального вокального слуху учнів (студентів); формування виконавської майстерності та культури співу; прищеплення навичок сценічної діяльності.

Тема 2. Організація навчання у вокальному класі. Принципи і методи навчання сольного співу.

Навчання у вокальному класі ґрунтується на взаємозв'язку всіх структурних компонентів уроку (психологічна підготовка до процесу співу, робота над вокально-технічними вправами, вивчення вокалізів, закріплення набутих навичок у процесі роботи над вокально-художніми творами, домашнє завдання). Створення на заняттях сприятливого психологічного клімату. Поступове ускладнення навчальних вимог до учня (студента). Ілюстрація викладачем вокального матеріалу на високому професійному рівні (голос викладача – еталон, взірець для наслідування). Структура навчального вокального репертуару майбутнього вчителя музики містить чотири основних розділи: традиційний класичний репертуар (арії з опер, романси, вокальні твори композиторів-класиків); народні пісні (з супроводом та без супроводу); твори сучасних композиторів; шкільний пісенний репертуар. Методи навчання у вокальному класі ґрунтуються на основних принципах формування й розвитку співацького голосу: 1) розуміння значення нейрофізіологічного фактора у формуванні вокальної техніки; 2) поступовий розвиток голосу; 3) одночасний розвиток усіх якостей співака; 4) індивідуальний підхід до кожного учня (студента).

Тема 3. Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату. Будова гортані та її робота під час співу. Вокальні функції голосових складок. Органи дихання.

Фізіологічні особливості будови голосового апарату у дітей: дошкільнят (від народження до 7 років), дітей молодшого шкільного віку (7-10 років), підліткового віку (11-14 років) та старшого шкільного віку (15-18 років). Функції голосового апарату у дітей: високе положення гортані, лімфатичні та сполучні тканини в дошкільному віці виконують функцію ще не розвинених голосових складок; 10-11 років – фальцетний механізм голосоутворення; 10-12 років – бурхливе зростання дитячого організму, період статевого дозрівання; гортань і голосові складки у хлопчиків збільшуються майже вдвічі (у дівчат цей процес здійснюється еволюційно); 14-15 років (мутація) – збільшення довжини і маси голосових складок зумовлює диференціацію типів голосів (жіночі: сопрано, мецо-сопрано, контральто; чоловічі: тенор, баритон, бас).

Основні складові співацького апарату (гортань, артикуляційні органи, органи дихання, резонатори). Голосовий апарату та функції голосоутворюючих факторів дорослої людини: будова гортані та її робота під час співу; надскладкова і підскладкова частини голосового апарату; вокальні функції голосових складок (характер змикання у різних співацьких режимах - спів у грудному регістрі, фальцет, мікст тощо); органи дихання та їхні функції в процесі співу (бронхо-легенева система – трахея, бронхи, бронхіоли, ребра, грудна клітина, діафрагма).

Тема 4. Артикуляційний апарат.

Резонатори, їх значення та практичне застосування (постійні та змінні, верхні й нижні, тверді і м'які резонатори). Процес звукоутворення. Техніка вдихання перед початком фонації (вдихання через ніс, рот; одночасне видихання через ніс і рот; переваги й недоліки різних видів вдихання в процесі співу). Рефлекторне змикання голосових складок. Залежність характеру змикання голосових складок від тиску на них повітряного струменя. Специфіка співацького видихання. Положення звукоутворюючих органів під час співу (міміка співака, язик, губи, зуби, м'яке піднебіння, надгортанник, нижня щелепа, зів). Біофізичні фактори звукоутворення. Вплив купола й зіву на акустичні характеристики співацького звука.

Змістовий модуль 2

Співацьке дихання та вокально-художній звук

Тема 5. Вокально-дихальний процес. Опора дихання та звука.

Дихання — основа співу. Три фази співацького дихання. Часове співвідношення вдиху та видиху у процесі співу. Особливості вдихання носом і ротом. Робота діафрагми під час вдихання і видихання. Плавний, спокійний, еластичний видих. Домінування звуку над диханням. Спрямування звуку в резонансовий пункт. Об'єднана опора дихання і звука - гармонійна м'язова

співдружність між диханням і звуком, між діафрагмою, черевним пресом і співацькою позицією звука (резонансовим пунктом). Поняття імпедансу. Сильний та слабкий імпеданс. Непрямий показник імпедансу – комплекс відчуттів співацької опори. Відпрацювання методичного прийому: не збільшення сили видиху, а збереження вдихальної установки, що дає найкращий акустичний ефект за мінімальних витрат м'язової енергії.

Тема 6. Типи співацького дихання.

Грудне дихання (верхньореберне або ключичне): здійснюється верхньою частиною легенів майже без участі діафрагми та черевного пресу; має малий запас повітря; призводить до перевтоми голосового апарату. Діафрагматичний або черевний тип дихання: здійснюється за допомогою діафрагми, ребер та м'язів нижньої частини живота; збільшує місткість легенів, що сприяє природному, правильному звучанню голосу співака. Мішаний (нижньореберний - діафрагматичний) або грудо-черевний (косто-абдомінальний) тип дихання: відзначається активною роботою м'язів грудної і черевної порожнин та діафрагми., найбільш правильний і доцільний у вокальній педагогіці. Організація співацького дихання: вдих безшумний, спокійний, швидкий, одночасно через рот і ніс; рівномірна подача дихання до голосових складок; еластичний видих; ритмічна подача дихання при виконанні пауз та цезур; уміння користуватись як повільним глибоким вдихом, так і коротким та швидким; дихання природне, не напружене, зручне фізично; рефлексорний зв'язок м'якого піднебіння і діафрагми; кантиленний спів базується на економному м'якому видиху; форсований видих – причина псування голосу.

Тема 7. Вокальний звук як фізичне явище. Співацька позиція звука.

Фізичні характеристики співацького голосу: висота звука (наслідок зміни частоти коливань голосових складок та їх сприйняття людиною); сила звука (наслідок зміни амплітуди коливань голосових складок, яка визначається розмахом коливань, сприйняття яких називають гучністю); тембр співацького голосу (відтінок забарвлення, характер; залежить від форми коливань звука і визначається кількістю та відносною силою, якістю обертонів, які супроводять основний звук). Вібрато. Явище резонансу. Низька співацька форманта (м'якість і об'ємність звучання за рахунок залучення до звукоутворення грудних резонаторів); середня співацька форманта (забезпечує рухливість голосу, розбірливість співацької дикції та артикуляції); висока співацька форманта надає голосу дзвінкості й польотності, найбільше піддається розвитку під час навчання).

Співацька позиція або резонансовий пункт (місце, точка відчуття упору вокально-дихальної енергії під час співу, завдяки якому голос може максимально посилитись і набути необхідного забарвлення за рахунок резонування всіх твердих і м'яких резонаторів голосового апарату; точка

психофізіологічного відчуття художнього звучання голосу та вимови слів під час співу чи розмови). Цілеспрямований співацький звук – активний співацький звук, спрямований до співацької позиції (резонансового пункту). Дотик – вокально – технічний прийом тонкого і ніжного (стакатованого) торкання голосового струменя до резонансового пункту, при виконанні якого витрачається мінімальна кількість повітря, сили й енергії. Атака співацького звука – перехід голосового апарату від дихального стану до співацького; технічний прийом, що характеризує активний початок звучання голосу під час співу. Три види атаки співацького звука: придихова; м'яка; тверда.

Тема 8. Акустичні якості голосних і приголосних звуків.

Фонетичний метод – ґрунтується на впливах окремих звуків мови (фонем) – голосних і приголосних – на роботу голосового апарату та на звучання співацького голосу; дає змогу опиратися на мовний досвід (як дітей, так і дорослих) та використовувати вже сформовані мовні стереотипи. Допомагає налагодити правильні функції артикуляційного апарату, активізує роботу гортані та органів дихання. Акустичні якості голосних і приголосних звуків, їх класифікація залежно від положення артикуляційних органів під час їх вимови та співу. Специфіка застосування (поєднання) голосних і приголосних звуків у вокальних вправах.

Модуль II Змістовий модуль 3

Класифікація співацьких голосів та методи навчання у класі сольного співу

Тема 1. Діапазон і реєстри співацького голосу.

Звуковисотний діапазон жіночих голосів: сопрано – до першої октави-мі третьої октави; меццо-сопрано – ля малої октави-ля другої октави; контральто – мі малої октави-фа другої октави. Звуковисотний діапазон чоловічих голосів: тенор – до малої октави-до другої октави; баритон – ля великої октави-соль першої октави; бас – мі великої октави-фа першої октави. Регістр – частина діапазону, звукоряду (інструмента або співацького голосу), яка відрізняється певною своєрідністю звукового забарвлення. Основні реєстри співацького діапазону: нижній (грудний), середній (медіум, або мішаний) і високий (головний). Перехідні ноти, їх розташування у різних типів голосів. Методи розвитку діапазону та згладжування реєстрів в процесі роботи над вправами у висхідному і низхідному русі.

Тема 2. Класифікація та коротка характеристика співацьких голосів.

Жіночі голоси – сопрано (колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, лірико-драматичне, драматичне), меццо-сопрано (ліричне, драматичне),

контральто (низьке меццо-сопрано). Чоловічі голоси – тенор (альтино, ліричний, лірико-драматичний, драматичний), баритон (ліричний, лірико-драматичний, драматичний), бас (профундо, кантанте, центральний, октава). Особливості звучання різних типів голосів (за тембром, діапазоном, силою).

Тема 3. Методи роботи над вокальними вправами. Методи роботи над вокалізами.

Роль вокально-технічних вправ у формуванні й розвитку спеціальних виконавських навичок: 1) розспівування учня, студента (розігрівання голосового апарату на початку заняття, приведення м'язової системи у стан готовності до співу); 2) формування й розвиток певних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення чітко визначених дій. Вивчення вправ по нотах і на слух. Розвиток музичних здібностей учня (студента) в процесі роботи над вправами (музичної пам'яті, звуковисотного й тембрового слуху, відчуття метроритму).

Вокалізи як засіб розвитку вокальної техніки: поліпшення якості звука, розвиток співацького діапазону та витривалості голосу в певних теситурних умовах, відчуття музичної фрази, опанування динамічних відтінків, загальний музичний розвиток. Доцільність вивчення обмеженої кількості вокалізів, доведених учнем (студентом) до завершеної (концертної) форми виконання та використання їх у вигляді щоденних вправ. Застосування різних методів вивчення вокалізів залежно від мети заняття (сольфеджування; спів на окремі голосні та склади).

Тема 4. Методика вивчення вокальних творів у класі сольного співу.

Завдання вивчення вокальних творів: розвиток вокальних здібностей студента; забезпечення його художньо-виконавського зростання; підготовка до вокально-сценічної та вокально-педагогічної діяльності. Формування елементарних співацьких навичок у процесі засвоєння шкільного пісенного репертуару. Значення народної пісні у формуванні вокальної техніки студента. Формування виконавського стилю вокаліста в процесі вивчення романсів, арій з опер та творів сучасних композиторів. Специфіка роботи з мікрофоном та без нього.

Модуль III

Змістовий модуль 4

Формування репертуару для різних типів голосів та методи його засвоєння

Тема 5. Визначення типу співацького голосу та вибір відповідного йому репертуару.

Практичні прийоми визначення типу співацького голосу за: робочим діапазоном; перехідними нотами; тембром голосу; характером звучання гранично високих і гранично низьких нот. Опанування студентами специфіки визначення типу голосу за виконанням окремих звуків та в процесі виконання вокально-технічних вправ і вокальних творів. Педагогічний аналіз роботи студентів на практичному занятті.

Тема 6. Фахові компетенції та специфіка діяльності викладача сольного співу.

Вокально-методична компетентність як готовність до фахової діяльності визначається володінням трьома групами компетенцій:

1) особистісні компетенції як «сплав» природно-психологічних особливостей і набутих в процесі навчання фахово необхідних якостей особистості, які визначають успішність розвитку учня-вокаліста і самого педагога (особистісні якості; здібності; індивідуальні психологічні особливості; стиль роботи; творчий імідж.); 2) професійно-педагогічні компетенції – аксіологічна настанова (позитивне ставлення професійної діяльності та зацікавленість у її здійсненні; усвідомлення естетичної цінності й виховних функцій вокального виконавства; сформованість загальної та сценічної культури; єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності); фахові знання (філософсько-естетичні; психолого-педагогічні; музикознавчі; методичні; фізіологічні); спеціальні навички (аналітично-слухові; вокальні; інструментальні); уміння (педагогічні; музично-виконавські; комунікативні; художньо-творчі; дослідницькі); володіння методикою викладання сольного співу (дотримання навчальної програми; володіння прийомами визначення типу співацького голосу; володіння методами роботи над вокальними вправами, вокалізами, вокальними творами); 3) функціональні компетенції (наявність досвіду педагогічної і вокально-виконавської діяльності; функціональна спроможність як здатність і готовність виконувати функції викладача сольного співу; здатність до самоаналізу і самокоригування; володіння системою оцінювання учнів та студентів у класі сольного співу). Специфіка фахової діяльності педагога-вокаліста: поєднання вокальних та інструментальних навичок у роботі над вокальними вправами; володіння методикою постановки всіх типів голосів; знання різножанрового репертуару для різних типів голосів; уміння ілюструвати голосом у всіх регістрах; суб'єктивність ведення занять; поєднання педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

Тема 7. Практичне засвоєння методів роботи над вокальними вправами і вокалізами.

Моделювання професійної діяльності викладача сольного співу: індивідуальне розспівування студентів підгрупи (робота над вправами на різні

види техніки; виявлення недоліків звукоутворення і звуковедення за характером звучання голосу та визначення способів їх усунення). Робота над вокалізами для високих, середніх і низьких голосів (жіночих, чоловічих): сольфеджування вокалізів; спів на різні голосні і склади. Порівняльний аналіз вокального матеріалу вокалізів для високих і низьких голосів. Педагогічний аналіз роботи студентів на практичному занятті.

Тема 8. Методика роботи над вокальними творами.

Аналіз студентами вокальних творів (народних пісень, романсів, фрагментів арій з опер) з метою визначення виконавського плану роботи над ними. Виконавський аналіз вокальної партії: визначення інтонаційних труднощів мелодичної лінії, фонетичної зручності літературного тексту, фразування тощо.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль I. Змістовий модуль 1, 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	9	9
Відвідування семінарських занять	1	6	6
Відвідування практичних занять	1	6	6
Відвідування лабораторних занять	1	-	-
Робота на семінарському занятті	10	6	60
Робота на практичному занятті	10	6	60
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-
Виконання завдань до самостійної роботи	5	8	40
Виконання модульної роботи	25	2	50
Виконання ІНДЗ	-	-	-

Разом	-	231
Максимальна кількість балів: 231		

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль II, III Змістовий модуль 3, 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	6	6
Відвідування семінарських занять	1	4	4
Відвідування практичних занять	1	4	4
Відвідування лабораторних занять	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	4	40
Робота на практичному (лабораторному) занятті	10	4	40
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-
Виконання завдань до самостійної роботи	5	8	40
Виконання модульної роботи	25	2	50
Виконання ІНДЗ	-	-	-
Разом		-	184
Максимальна кількість балів: 184			
Розрахунок коефіцієнта: $231+184=415/100 = 4,15$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№ з/п	Зміст завдання	Кількість балів
1.	Сольний спів як вид музичного виконавства. Основні завдання та напрямки розвитку вокальної педагогіки.	Самостійне опрацювання студентами літератури з теорії і практики сольного співу (5 б.).

2.	Організація навчання у вокальному класі. Принципи і методи навчання сольного співу	Своєчасність та якість виконання (5 б.).
3.	Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату. Будова гортані та її робота під час співу.	Ґрунтовна відповідь у розкритті питання в повному обсязі (5 б.)
4.	Артикуляційний апарат. Резонатори. Процес звукоутворення.	Спостереження за діяльністю викладачів сольного співу (естрадного) (5 б.).
Разом за змістовим модулем 1		20
5.	Вокально-дихальний процес. Опора дихання та звуку	Робота над вокально-технічними вправами для академічних і естрадних співаків(5 б.)
6.	Типи співацького дихання. Організація співацького дихання.	Самостійне опрацювання студентами літератури з теорії та методики викладання сольного співу (5 б.).
7.	Вокальний звук як фізичне явище. Співацька позиція звука.	Спостереження за діяльністю викладачів сольного співу та аналіз методів роботи над вокальними диханням, звуковеденням, фразуванням (5 б.).
8.	Акустичні якості голосних і приголосних.	Розкриття питання роботи над літературною вимовою в повному обсязі (5 б.).
Разом за змістовим модулем 2		20
Усього		40

№ з/п	Зміст завдання	Кількість балів
1.	Діапазон і регістри співацького голосу. Перехідні ноти. Методи розвитку діапазону та згладжування регістрів.	Розкриття питання роботи над літературною вимовою в повному обсязі (5 б.).
2.	Класифікація та коротка характеристика співацьких голосів.	Розкриття питання роботи над літературною вимовою в повному обсязі (5 б.).
3.	Методи роботи над вокальними вправами та вокалізами.	Робота із збірками вокальних вправ та вокалізів. Аналіз. (5 б.).
4.	Методика вивчення вокальних творів.	Робота із збірками вокальних творів. Аналіз вокального репертуару для різних типів голосів (5 б.).
Разом за змістовим модулем 3		20

№ з/п	Зміст завдання	Кількість балів
5.	Визначення типу співацького голосу та вибір відповідного репертуару.	Зробити письмовий аналіз типу голосу однокурсника (5 б.).
6.	Фахові компетенції та специфіка діяльності	Робота над вокально-

	викладача сольного співу.	технічними вправами на різні види техніки (гра вправ на фортепіано з одночасним співом) (5 б.).
7.	Практичне засвоєння методів роботи над вокальними вправами і вокалізами.	Робота над вокалізами. Підбір вокалізів для різних типів голосів (5 б.).
8.	Методика роботи над вокальними творами.	Підбір вокально-педагогічного репертуару для учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку. Робота з нотами (5 б.).
Разом за змістовим модулем 4		20
Усього		40

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

У процесі модульної контрольної роботи студент в аудиторії письмово відповідає на теоретично-методичні запитання. Викладач оцінює студента відповідно до встановлених критеріїв та шкали:

№	Модульна контрольна робота	Критерії оцінювання		Бали
1.	Письмове завдання (письмова відповідь на 3 запитання)	своєчасність виконання завдання	5	25
		повний обсяг виконання	5	
		якість виконання	5	
		змістовність	5	
		грамотність викладення	5	
			Усього за рік	4*25=100 б

6.6. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Залік – VI семестр

6.7. Шкала відповідності оцінок.

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни

Модулі	Модуль І							
Назва змістового модуля	Змістовий модуль 1. Будова співацького апарату та функції звукоутворюючих органів				Змістовий модуль 2. Співацьке дихання та вокально-художній звук			
Кількість балів за модуль	127				104			
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій (відвід. - 1 б. за заняття) - 9 б	Тема 1. 1 б.	Тема 2. 1 б.	Тема 3. 2 б.	Тема 4. 1б.	Тема 5. 1 б.	Тема 6. 1 б.	Тема 7. 1 б.	Тема 8. 1 б.
Семінарських занять (відв. - 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. - 10 б.) – 66 б	1*40=40 б 1*4=4 б				1*20=20 б 1*2=2 б			
Практ. заняття (відв. - 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. - 10 б.) – 66 б	1*30=30 б 1*3=3 б				1*30=30 б 1*3=3 б			
Лаб. заняття (відв. – 1 бал на заняття; відп. на 1 зан. - 10 б.) – 0 б	-							
Самостійна робота – 40 б	4*5= 20 б				4*5= 20 б			
Види поточного контролю (за 1 мк - 25 балів) – 75 б.	1*25=25 б				1*25=25 б			
Підсумковий контроль	-				-			
Усього	231							

Модулі	Модуль 2							
Модулі	Модуль II				Модуль III			
Назва змістового модуля	Змістовий модуль 3. Класифікація співацьких голосів та методи навчання у класі сольного співу				Змістовий модуль 4. Формування репертуару для різних типів голосів та методи його засвоєння			
Кількість балів за модуль	93				91			
Теми	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій (відвід. - 1 б. за заняття) - 6 б	Тема 1. 1б.	Тема 2. 1б.	Тема 3. 1 б.	Тема 4. 1 б.	Тема 5. 1б.	Тема 6. 1б.		
Семинарських занять (відв. - 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. - 10 б.) – 44 б	1*30=30 б 1*3=3 б				1*10=10 б 1*1=1 б			
Практ. заняття (відв. - 1 бал за заняття; відп. на 1 зан. - 10 б.) – 44 б	1*10=10 б 1*1=1 б				1*30=30 б 1*3=3 б			
Лаб. заняття (відп. на 1 зан. - 10 б.) – 10 б	-				-			
Самостійна робота – 35 б	5*4= 20 б.				5*4= 20 б.			
Види поточного контролю – 25 б.	Модульна контрольна робота – 25 б.				Модульна контрольна робота – 25 б.			
ІНДЗ – 0 б	-				-			
Підсумковий контроль	Залік							
Усього	Усього без урахування коефіцієнта – балів Розрахунок коефіцієнта: $231+184/100 = 4,15$							

8. Рекомендовані джерела

Основні (базові):

1. Антонюк В. Г. (2007). Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для студентів і викладачів сольного співу. Київ : Віпол, 2007. 174 с.
2. Вправи та вокалізи [Текст] : навчально-методичний посібник. (2003). Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; упоряд.: Е. В. Макарова, В. Г. Яковенко. Київ : [б. в.]. 58 с.
3. Гмиріна, С. В. (2014) Вплив вокально-технічних вправ для солістів-вокалістів на процес звукоутворення // Професійна мистецька освіта і художнякультура: виклики ХХІ століття. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2014. 16-17 жовтня. с. 586-592 [Стаття].
4. Красовська Л. О. (2016). Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва [Стаття].
5. Кушка, Я. С. (2010). Методика навчання співу [Посібник].
6. Мережко, Ю. В., Гмиріна, С. В. (2021). Формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у вищій школі [Монографія].
7. Мережко, Ю. В., Марченко К. О. (2021). Особливості формування професійної мобільності майбутніх викладачів вокалу у вищій школі [Стаття].
8. Марцинківський, О. О. (2019). Методика викладання сольного співу у вищій школі [Стаття].
9. Мурзай, Г. М. (2010). Методика викладання вокалу [Навчально-методичний посібник].
10. Мережко, Ю. В., Шепеленко Г. Б. (2020). Вокальні твори українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХІ століття [Навчально-методичний посібник].
11. Микиша М. В. (1971). Практичні основи вокального мистецтва. [Підручник].
12. Можайкіна, Н. С. Методика викладання вокалу [Текст] : хрестоматія. (2016). Київ : Ліра. 215 с.
13. Оганезова-Григоренко О. В. (2011). Теорія і практика формування професійного менталітету вокалістів у процесі фахової підготовки [Монографія].
14. Постановка голосу [Текст] : навч.-метод. посібник / А. Б. Хоменко [и др.]. (2011).; Ніжинський ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 127 с.
15. Педагогічний репертуар вокаліста. (1966). Київ : Мистецтво. Вип. 1, Вип. 2. Режим доступу: кафедральний репозиторій.
16. Пляченко Т.М. (2005). Методика викладання вокалу: навчально-

методичний посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальності «Музична педагогіка і виховання»). Кіровоград: КДПУ. 80 с.
[Електронні ресурси]: Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>

17. Пляченко Т.М. (2006). Методика викладання вокалу: програма навчального курсу для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання» ОКР «спеціальність»). Кіровоград: РВВКДПУ ім. В. Винниченка. 30 с.
[Електронні ресурси]: Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>

18. Пляченко Т.М. (2006). Постановка голосу: навчальна програма для студентів мистецького факультету педагогічного університету. Кіровоград: РВВКДПУ ім. В. Винниченка. 28 с.
[Електронні ресурси]: Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/7307>

19. Юцевич Ю.Є. (1998). Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Київ. 160 с.
[Електронні ресурси]: Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua, бібліотека Інституту мистецтв (1 збірник).

Додаткова:

1. Вілінська І. (1989). Вокалізи для середнього голосу: учб. Репертуар. Київ : Музична Україна.

2. Жербіна Л.М. (1981). Виховання професійної орієнтації в процесі індивідуальних занять з постановки голосу / Л.М. Жербіна, Г.С. Шоліна // Дослідження проблем професійної підготовки вчителя музики. Київ. С.25 - 32.

3. Мережко Ю. В., Петрикова О. П. та Леонтієва С. Л. (2017) .Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів у вищій школі на основі міждисциплінарної інтеграції Science and Education and New Dimension. Pedagogy and Psychology, V (23) (139). с. 71-74.